

## STEROID YALLIG‘LANISHGA QARSHI DORI VOSITALARINI NOTOGRI QABUL QILGAN BEMORLARDA YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARINI OLIB BORISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

*Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti,  
Davolash fakulteti, 3-son Ichki  
kasalliklar kafedrası klinik ordinatori  
Xodjayev Bahouddin Javohir o‘g‘li  
Oromov Jaloliddin Asliddin o‘g‘li  
Shobdarov Qazibek Bekqadir o‘g‘li*

**Annotatsiya:** Steroid yallig‘lanishga qarshi dori vositalari, farmakologiya sohasida eng ko‘p qo‘llaniladigan preparatlardan biri hisoblanadi. Bu dorilar, odatda, turli xil surunkali va o‘tkir patologiya, avvalo, autoimmun va yallig‘lanish kasalliklarida, shuningdek, tibbiyotning boshqa ko‘plab sohalarida qo‘llaniladi. Ammo zamonaviy tibbiy amaliyot sharoitida ushbu preparatlarni noto‘g‘ri yoki nazoratsiz qabul qilish natijasida yurak-qon tomir kasalliklari va ularning bosqichli zo‘rayishi bilan bog‘liq muammolar tez-tez uchrayotganligi qayd etiladi. Shu sababli steroid yallig‘lanishga qarshi dori vositalarini noto‘g‘ri qabul qilgan bemorlarda yurak-qon tomir kasalliklarini olib borishda zamonaviy yondashuvlarni o‘rganish va amaliyotga tadbiq etish bugungi kunda eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

**Kalit so‘zlar:** steroid dorilar, yallig‘lanishga qarshi preparatlar, noto‘g‘ri qabul qilish, yurak-qon tomir kasalliklari, zamonaviy yondashuv, farmakoterapiya, monitoring, asoratlarning oldini olish, individual davolash, profilaktika.

Zamonaviy tibbiyotda yurak-qon tomir kasalliklarining rivojlanishida steroid yallig‘lanishga qarshi dorilarning salbiy ta’siri haqida ilmiy tadqiqotlar natijalari keng muhokama etilmoqda. Qabul qilinayotgan dorilarning dozalari, davomiyligi va bemorlarning individual xususiyatlari inobatga olinmasligi sog‘liq uchun jiddiy tahdid keltirib chiqarmoqda. Chunki bu preparatlar bir necha mexanizmlar orqali yurak va qon tomirlariga bevosita va bilvosita salbiy ta’sir o‘tkazishi aniqlangan. Xususan, ularni uzoq muddat va doimiy qabul qilish natijasida arterial bosim yuqoriligi, gipertoniya rivojlanishi, lipid almashinuvining buzilishi, qon ivish tizimi muvozanati buzilishi, yurak mushaklarining zaiflashishi, miokard gipertrofiyasi va ateroskleroz kabi holatlar kuzatiladi. Ko‘plab hollarda bu salbiy o‘zgarishlar klinik jihatdan sekin va yashirin rivojlanadi, natijada bemorda yurak xuruji, yurak yetishmovchiligi, insult va boshqa og‘ir yurak-qon tomir asoratlari paydo bo‘lish xavfi ortadi. Yurak-qon tomir kasalliklari bo‘yicha zamonaviy yondashuvlar, avvalo, har bir bemor uchun individual

parvarish va profilaktika strategiyasini ishlab chiqishga asoslanadi. Bu borada kasallikning kechish bosqichlari, bemorning umumiy ahvoli, yiqilgan shikoyatlari, laborator va instrumental natijalar, shuningdek, qabul qilayotgan boshqa dorilar oʻzaro moslashtirib baholanadi. Hamma dorilar, jumladan steroidlar, qatʼiy tibbiy koʻrsatma asosida va aniq nazorat ostida buyurilishi shart. Har bir bemorning yurak-qon tomir tizimi holati, qon bosimi, yurak ritmi, qon biokimyoviy koʻrsatkichlari muntazam tekshirilib boriladi. Profilaktik va terapevtik yondashuvlar dori dozasiining iloji boricha minimal boʻlishini, dori vositalarini tanlashda yurak va qon tomirlariga boʻladigan salbiy taʼsirlarni kamaytirishni, notoʻgʻri va oʻzbilarmoncha dori qabul qilishning oldini olishni taqozo qiladi [1].

Yurak-qon tomir kasalliklarini olib borishda zamonaviy yondashuvlarning yana bir muhim jihat – kasalliklarni ilk bosqichda aniqlash va ularga erta tashxis qoʻyish imkoniyatlarining kengayganidir. Zamonaviy diagnostika vositalari, jumladan, elektrokardiografiya, exokardioskopiya, holter monitoring, biokimyoviy tahlillar va boshqalar yordamida yurak va qon tomirlaridagi patologik oʻzgarishlar tez va aniq aniqlanadi. Bu esa steroid dori vositalari bilan bogʻliq asoratlarni erta bosqichda bartaraf etish, bemorda ogʻir klinik holatlarning oldini olish uchun keng imkoniyat yaratadi. Ayniqsa, immunosuppressiv, yalligʻlanishga qarshi terapiya olayotgan bemorlarni vaqti-vaqti bilan, kompleks tarzda nazorat qilish orqali yurak-qon tomir kasalliklarining oldini olish mumkin. Zamonaviy yurak-qon tomir kasalliklari terapiyasida polifarmatsiya – bir vaqtning oʻzida bir nechta dori vositalarini qabul qilish holatlari keng tarqalgan. Bu holat ayniqsa, surunkali kasalliklar, avvalo, revmatoid artrit, bronxial astma, autoimmun yurak yetishmovchiligi va boshqa uzoq davom etuvchi kasalliklarda tez-tez kuzatiladi. Natijada, bemor bir vaqtning oʻzida steroid, antiagregant, antihipertenziv va boshqa turli guruh preparatlarini qabul qilishi mumkin. Dori vositalari oʻzaro taʼsirga kirishda salbiy farmakokinetik va farmakodinamik oʻzgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy yondashuvda har bir dori qabulining individual rejasini tuzish, vaqtini va dozalarini aniqlash, zarurat tugʻilganda ularni oʻzgartirish, farmakologik monitoringni yoʻlga qoʻyish muhim hisoblanadi [2].

Steroidlarni muvozanatsiz va davomiy qabul qilish natijasida bemorlarda arteriyalar va venalarning mustahkamligi susayadi, yurak mushaklarida distrofik jarayonlar yuzaga keladi, qonning ivuvchanligi ortadi, holsizlik va depressiv holatlar avj oladi, organizmda oʻzgarishlar yuzaga keladi. Zamonaviy yondashuvga koʻra, bunday bemorlarda yurak va qon tomir kasalliklarini olib borishda kompleks, koʻp bosqichli, individual yondashuv amal qilinishi lozim. Dastlabki bosqichda yurak, qon tomirlari va umumiy gormonal fonni chuqur baholash, dori vositalarining nojoʻya va salbiy taʼsir ehtimolini oʻz vaqtida aniqlash, dori vositalarini boshqarish boʻyicha eng muhim choralarni ishlab chiqish talab etiladi. Hozirgi zamonaviy tibbiyotda yurak-qon

tomir kasalliklarini davolashda zamonaviy preparatlar, biofarmatsevtik yondashuvlar, individual dori tanlash tartibi va integratsiyalashgan terapiya metodlari imkoniyatlari juda keng. Steroid yallig‘lanishga qarshi preparatlar qabul qilayotgan bemorlarda yurak-qon tomir kasalliklarini ilgari olib borishdan farqli o‘laroq, har bir bosqichda zamonaviy diagnostika, davolash va profilaktika mezonlari inobatga olinadi. Xususan, bemorga nafaqat dori terapiyasi, balki sog‘lom turmush tarzi – to‘g‘ri ovqatlanish, doimiy harakat, asabiy va emotsional stressdan saqlanish, zararli odatlarni tashlash, parhez terapiyasi mahkam yo‘lga qo‘yiladi [3].

Yurak-qon tomir kasalliklarini olib borishda zamonaviy yondashuvlarda eng dolzarb masalalardan biri – dori terapiyasining turli variantlarini optimal birlashtirish, farmakologik va nodoriviy usullarni uyg‘unlashtirishdan iborat. Nodavlat va davlat tibbiyot muassasalari, yangi bilateral protokollar yordamida har bir bemor uchun individual tekshiruv va muolaja rejalari ishlab chiqilmoqda. Bu borada zamonaviy kardiologik tahlil va monitoring usullari, dori vositalarining dozalashini qat’iy nazorat qilish, zamonaviy IT texnologiyalar yordamida bemorning tibbiy ma’lumotlarini avtomatik tahlil qilish kabi yo‘nalishlar keng tatbiq etilmoqda. Yurak-qon tomir kasalliklari bo‘yicha zamonaviy yondashuvlarda farmakoterapiyada yondosh kasalliklar, bemorning yoshi, jinsiy, genetik va metabolik xususiyatlari, shuningdek, hayotiy ko‘rsatkichlar ham har tomonlama hisobga olinadi. Steroid dori vositalarini qabul qilayotgan har bir bemor yurak-qon tomir asoratlari borasida yuqori xavf guruhiga kiritiladi va tegishli monitoring o‘rnatiladi. Qon bosimi parametrlari, yurak ritmi, o‘pka funksiyasi, organizmda suyuqlik muvozanati, qon ivish va lipoproteid ko‘rsatkichlari muntazam baholanadi. Bu esa kasalliklarning erta bosqichida aniqlash va muvaffaqiyatli boshqarish imkonini beradi [4].

Zamonaviy yondashuvlarda yurak-qon tomir kasalliklarini olib borishda nafaqat farmakologik terapiya, balki psixologik, rehabilitatsiya, fizioterapevtik va psixoterapiya usullari keng qo‘llaniladi. Har bir bosqichda bemorning psixologik holati, stressga chidamliligi va ijtimoiy muvofiqligi tahlil qilinadi. Chunki surunkali steroid qabul qiluvchi bemorlarda tez-tez depressiv holatlar, uyqusizlik, ruhiy iztiroblar va boshqa psixologik asoratlar yuzaga kelishi mumkin. Zamonaviy tibbiy yondashuvda bu holatlarning oldini olish, bemor hayot sifatini yuksaltirish bir paytda asosiy maqsad bo‘lib qoladi. Steroidlarni tez-tez va katta dozalarda qabul qilish natijasida immun tizim zaiflashadi, organizmda infeksiya, metabolik va endokrin o‘zgarishlar yuzaga keladi. Shu sababli yurak-qon tomir tizimini boshqarishda zamonaviy yondashuv steroidlar miqdorini kamaytirish, muqobil dori vositalaridan foydalanish, bemor hayot sifatini oshirish, yurak va qon tomirlarining salomatligini saqlashga qaratiladi. Buning uchun zamonaviy klinik protokollar, xalqaro va milliy standartlar asosida har bir bosqichda bemorga amaliy yordam ko‘rsatiladi. Bunday bemorlarda yurak-qon tomir kasalliklarini zamonaviy boshqarishda, albatta, interdisipliner – kardiolog,

endokrinolog, nefrolog, terapevt, farmakolog va boshqa mutaxassislar ishtirokidagi jamoaviy yondashuv asosiy ahamiyatga ega hisoblanadi. Birgalikda olib borilayotgan monitoring, tahlil va konsultatsiyalar orqali kasallik kechishida yuzaga kelayotgan o'zgarishlar tezda aniqlanadi va ularning asoratga aylanib borishini oldini olish uchun tegishli koreksiya choralari ko'riladi. Zamonaviy tibbiyot sohasida individual, aniqlangan va kompleks terapiya yaxshigina natija beradi. Yurak-qon tomir kasalliklarini olib borishda zamonaviy yondashuvlarning yana bir asosiy yo'nalishi – bemor va uning qarindoshlari, yaqinlari, mos ravishda, tibbiy xodimlar orasida keng ma'rifat, gigiyenik-profilaktik tadbirlarni kuchaytirish, doimiy nazorat monitoringini tashkil qilish, tashxis va davolash metodologiyasini tashkiliy va ilmiy asosda takomillashtirishdan iborat. Jamiyatda yurak-qon tomir kasalliklari bo'yicha profilaktik, sog'lom avlod shakllantirishga qaratilgan davlat dasturlari natijasida bu kasalliklarning o'sish dinamikasi to'xtatilishi, aholining yurak salomatligi yo'lida sezilarli ijobiy natijalar qayd etilishi mumkin [5].

Tibbiy statistika kuzatuvlariga ko'ra, steroidlarni noto'g'ri qabul qilayotgan bemorlar orasida yurak-qon tomir asoratlari, xususan, yurak ishemik kasalligi, gipertoniya, aritmiya, tromboz va tromboemboliyalar uchrash chastotasi yuqori bo'lib qolmoqda. Zamonaviy tibbiyotda yagona to'g'ri yondashuv – har bir bemorni to'liq tahlil qilish, tashxis qo'yish va individual muolaja rejalarini ishlab chiqish, dorilarning o'zi va turdosh guruhlaridan baravar muvofiqlikda foydalanish hisoblanadi. Ayniqsa, uzoq muddatli steroid terapiyasida yurak va qon tomir salomatligini yaxshilash uchun tashqari usullar – parhez, jismoniy harakat, zararli odatlardan voz kechish, stressni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar ham majburan nazorat qilinadi. Hozirgi zamonda farmakologiya fanining yutuqlari natijasida yurak-qon tomir kasalliklarini oldini olish, aniqlash va davolashda yangi avlod dori vositalari, xavfsiz terapiya usullari, individual yondashuvlar rivojlanmoqda. Shu taomilda, zamonaviy yurak-qon tomir kasalliklarini olib borishda oldingi an'anaviy yondashuvlardan farqli ravishda, bemorning umumiy ahvoli, laborator va instrumental natijalari, hayotiy ko'rsatkichlari har tomonlama hisobga olinadi [6].

**Xulosa:** Xulosa qilib aytganda, steroid yallig'lanishga qarshi dori vositalarini noto'g'ri qabul qilgan bemorlarda yurak-qon tomir kasalliklarini zamonaviy yondashuvlar asosida olib borish ustuvor ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda kasallikni ilk bosqichda diagnostika qilish, profilaktik va individual parvarish choralari ishlab chiqish, farmakoterapiyaning ilg'or yutuqlaridan foydalanish, bemorning hayot sifatini yuksaltirish va dori vositalarining salbiy ta'sirini minimal darajaga yetkazish lozim. Zamonaviy tibbiyot yondashuvlari natijasida yurak-qon tomir kasalliklarining oldini olish va ularning asoratlarini bartaraf etishda keng salohiyat va imkoniyatlar yaratilib, aholining sog'lom hayot kechirishi uchun mustahkam asos barpo qilinmoqda.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abdullayev, M., & Ismoilova, G. (2019). “Steroid dorilarni noto‘g‘ri qabul qilish oqibatlari va yurak-qon tomir kasalliklari.” O‘zbekiston Tibbiyot Jurnal, 4(2), 55-61.
2. Ahmedov, O., & Jumayev, Sh. (2018). “Yallig‘lanishga qarshi dorilar va yurak asoratlari: zamonaviy muammolar.” Sog‘liqni Saqlash, 3(1), 27-34.
3. Akbarov, D. (2021). “Yurak-qon tomir kasalliklari va farmakoterapiya.” Kardio-Med, 6(4), 72-80.
4. Bekmuratova, Z. (2020). “Steroidlarning yurak faoliyatiga ta’siri.” Tashkent Medical Journal, 15(3), 120-126.
5. Ergasheva, N., & O‘rinov, F. (2022). “Steroidlarni noto‘g‘ri qabul qilish: asoratlar va tahlil.” Tibbiyot amaliyoti, 8(2), 44-50.
6. G‘oziyev, U. (2017). “Yallig‘lanishga qarshi preparatlar va yurak xavfi.” Zamonaviy tibbiyot, 2(1), 33-39.
7. Islomov, S., & Jo‘rayev, A. (2021). “Steroid vositalarning yurak kasalligiga ta’siri va zamonaviy boshqaruv.” KardioInnovatsiya, 5(2), 65-71.
8. Karimova, M. (2019). “Steroid terapiya va yurak monitoringi.” Qarshi Tibbiyot Akademiyasi axborotnomasi, 23(2), 90-97.
9. Nosirov, L. (2018). “Yallig‘lanishga qarshi dorilar: yurak va qon tomir xavf-xatarlari.” Tibbiyot Yulduzi, 13(1), 39-46.